

**Dora Kaprálová: Alenka v říši divů, aneb má cesta za uprchlíky, Český rozhlas
ČRO 2, pořad Dobrá vůle, 12. 12. 2015**

Vasim: Ich bin – Vasim.

Niko: Woher kommst du?

Vasim: Ich komme aus Syrien.

Niko: Was bist du?

Vasim: Ein Mensch.

Zvuk moře, pod to:

Červen 2015. Filmový workshop s dětmi z osmitisícového města Torgelow. Patnáct německých školáků a pět malých imigrantů. Pět dní společného filmování a hledání Alenky v říši divů. Hledání říše divů ve světě jemných stínů...

Diva zpívá ukolíbavku do ztracena...

Ptala jsem se německého kluka Niko, kdo je podle něj bláznivý člověk. Řekl mi:

*(pod tím němčina: **Niko: Ein bischen wachelich, unkontrolliert...**)*

„ten, kdo se trochu kymácí. Ale ne ten, kdo se kymácí jako by v tanci, ten kdo se kymácí a přitom netančí“.

Kymácíme se vlastně všichni. Angela Merkel, uprchlík, demagog Konvička. Ale u někoho to vypadá, jako by jenom tančil.

A to je ten, co nikdy nevyběhl z hořícího domu, co si nanejvýš na ohni griloval maso.

Nějaký neuprchlík.

Hudba *Hudba – zač.*

Kdo jsi ty kdo jsem já- ptá se housenka Alenky v říši divů. Kdo jsi, ptají se sebe navzájem torgelowské děti...

Schoschana zpěv –

Kdo jsme, ptáme se ve chvílích, kdy se kymácíme.

Wer bist du wer bin ich, wer bist du wer bin ich!

Wer bist du?

Ich bin Schoschana, die schulerin.

Ich bin Vasim.
Ich bin Diva.
Ich bin Hamlet und bin ein schuler.

**Němci jsou k cizincům ohleduplní.
Ve velkých městech.
Jenže Torgelow je městečko.
S vysokým procentem nezaměstnaných.
Navíc nedaleko Greifswaldu, kde nedávno hořela ubytovna připravená pro utečence.**

Předěl – bubny (Hamlet)

Wir sind alle eins, wir sind doch keine tiere, und menschen.

Vítejte v naší cestě na sever, vítejte v říši divů, v cestě za malými uprchlíky, v zemi, kde je moře a modře.

(KONEC HUDBY)

"Nešel byste trochu rychleji?` řekla šneku bělice;
na paty mi šlape ježek, do zad píchá velice.
Hned; jak želvy, mořští raci, tísni se u plece plec;
na písku to všechno čeká, půjdem-li též na tanec.

MOŘE

**Půjdeš-li, či nepůjdeš-li, půjdeš-li, či nepůjdeš-li s nimi na tanec?
Půjdeš-li, či nepůjdeš-li, půjdeš-ti, či nepůjdeš-li s nimi na tanec..."**

Moře KONEC

Es gab einmal ein Madchen es heisst Alice. Es hatte eine schmutziges, dreckiges zimmer und alles lag auf den boden...

Byla jednou jedna holka a jmenovala se Alenka. Měla špinavý, zaneřáděný pokoj. Pozoroval ji králík

-

Bubny

A tak se schovala.

Hudba *Hudba fugees – dlouhá*

Den první. Torgelow.

Zvuk auta

Přijíždíme ke škole, já a Nataša.

Je mlžné horké ráno vydrhnutého východoněmeckého maloměsta, venku ani živáčka, žlutě-růžové novostavby kolem školy, jen vietnamec má otevřeno,

Hudba *Hauschka – radar*

zavřená je ruská prodejna, i depresivní supermarket před školou.
Když zazvoníme na školní zvonek, ozve se ze bzučáku školy:

Bzučák školy

Ja, hallo -
Ach so. sie sind ja aus den kultur-variete?

“Tak to jste vy z toho kulturního varieté?”

Do třídy si neseme dva staré kufry, cylindr, kamery, zvuk, papíry na masky a spoustu podivných předmětů, se kterými se společně s dětmi vydáme za Alenkou, za tou jejich Alenkou.

Hudba *konec*

Učitel s tváří amerického komika Louse C.K. si nás nedůvěřivě prohlíží.

Hamlet: Wer bist du? (*pozn. to je žert, že učitel promluví hlasem Hamleta ☺*)

Třída (hluk)

Ale hned druhý den zjistíme, že je dětem odjinud oporou. A nám taky.

A jak říká později arménský Hamlet cestou k moři:

Učitel je dobrý, ale spolužáci ne, ti nám říkají, jste blbí, ale učitel!

...sehr gute.

Hudba *Hudba a hluk třída*

A tady je máme! Ve třídě sedí patnáct německých žáků a v rohu nalevo čtyři uprchlíci: arménští sourozenci z Ukrajiny : Hamlet a Schoschana, afghánská dívka Diva a syrský chlapec Vasim. Uprchlíci se baví spolu a němečtí školáci jakbysmet. Společně vyrábí masky k Alence.

Hudba *Konec hudba za chvíli hluk třídy*

Teprve druhý den jsem se odvážila zeptat:

Umíte si děti představit, že by v Německu byla válka a v Sýrii mír...

Ne.

Myslíte, že máte štěstí, že žijete v Německu?

Ano.

Slyšeli jste o válce v Sýrii?

Ano.

Vasim vám něco říkal?

Ne.

Jste zvědaví?

Ne.

Hudba

Vasim. Jedenáctiletý Vasim, který svým německým spolužákům neříkal nic o válce v Sýrii.

Jenže.

Co by jim měl vlastně říkat?

Ich sprache auf den syrisch, turkisch, und ein bischen bulgarisch und englisch und deutch, und das wars.

Mluvím syrsky, turecky, a trochu bulharsky a anglicky a německy, a to je vše...

(mluvím ...

Vasim si ve třídě našel kamaráda Niko, německého kluka, který by jinak byl mezi spolužáky osamělý. Je totiž jiný. Když ostatní vyráběly masku králíka, on vyrobí sedm malých masek králíčků, když ostatní křičí, on mlčí. Je levák, jedináček a často se zasnívá.

(paralelně s němčinou):

Kdo jsi?

Vasim?

Odkud jsi?

Ze Syrie?

Kde chceš žít?

V Německu.

Umíš číst?

Ano.

Umíš psát?

Máš uši?

Chtěl bys mít dům?

Dům?

Jak se nejčastěji pohybuješ?

Pomalu...spíš...ne moc rychle, takhle...

Půjdeš-li či nepůjdeš-li půjdeš-li či nepůjdeš-li s nimi na tanec

Půjdeš-li či nepůjdeš-li půjdeš-li či nepůjdeš-li s nimi na tanec

Zpěv dívky V.:

Hudba

Willst du denn nicht, willst du denn nicht willst du den nicht zu dem tanz

Willst du denn nicht, willst du denn nicht willst du den nicht zu dem tanz (s mořem)

Existují dva druhy emigrantů.

Ti co mají nadání na nový život a ti, co ani neutíkali za novým životem, ale jen před něčím. Třeba před válkou. A ti, co uprchli před něčím, třeba před válkou, v těch zůstane běženectví už napořád. Moře, vratkost, žízeň, hlad, úzká cesta po kolejích, vzpomínky na dům, ostnaté dráty, válka, plot a slzný plyn...

Vasim čte:

E war einmal eine MadchenDort ist ein loch in einem loch....

Králík objevil díru a v té díře byla díra.

Hudba fugees

Půjdeš-li, či nepůjdeš-li, půjdeš-li, či nepůjdeš-li s nimi na tanec?

Půjdeš-li, či nepůjdeš-li, půjdeš-ti, či nepůjdeš-li s nimi na tanec?

Vasim: ich habe getraumt dass ich tischtennis weltmeister bin.

Sním, že budu mistrem světa v pingpongu.

Hudba

Den třetí. Borovicový les za městečkem. Slunce, třicet stupňů ve stínu, klíštata. Některé děti v lese poprvé ochutnávají borůvky, dokonce i ty německé, třeba Virginie, vyspělá dívka s velkýma očima. Německý kluk Tom sedí v borůvkách a povídá si s Lukášem:

(paralelně německy:)

Tom: Chtěl bys být politik až budeš velký?

Lukas: Jo.

Tom: Ale politik toho má hodně na práci.

Lukas: Jo, to člověk vidí...Co bys dělal kdyby byla válka...určitě seš rád, že není, ale kdyby byla, co bys dělal?

Tom: Prostě bych se přestěhoval někam, kde by válka nebyla.

Lukas: Ale kdyby byla třetí světová?

Tom: Tak to nevím.

Lukas: Postavil by sis bunkr?

Tom: Jo. Tam bych byl v bezpečí.

Lukas: Ne nutně.

Hudba fugees

Torgelow. Městečko, kde dospělí imigranti trčí jako bílé vrány v černém poli. Většina z nich posedává přes den na lavičkách, v bezejmenném místě čekají na azyl. Ale... mají naději.

Tom: Hat es dir schon ein eimase angepunktelt?

Lukas: Už tě někdy počural mravenec?

Tom: Myslím, že ne.

Lukas: Co bys jedl ze zvířat, která jsi ještě nikdy nejedl? Co jsi ještě nejedl?

Tom: Nevím.

Lukas: Co takhle třeba červi?

Tom: No. Fúj.

Lukas: Jak je starý tenhle strom co myslíš?

Tom: Podle kůry tak sto let.

Lukas: Chceš mít děti až budeš velký?

Tom: Jo.

Lukas: Jaká bude tvá žena?

Tom: Štíhlá...

Lukas: Musí být hubená?

Tom: Ne... Jo.

Lukas: Máš přítelkyni?

Tom: Jo...jednu. Maxi Karolina.

Lukas: Počkej. Ta je z naší třídy. Jaká je?

Tom: Vlastně ne moc skvělá.

Lukas: Kvůli tomu nateklému nosu?

Tom: Jo!

Lukas: A to je z radia Keine Ahnung vše, ahoj!

Hudba fugees -

Děti odjinud mají v Torgelowu naději. A přesto než přišli do školy Alberta Einsteina, sepsala polovina rodičů petici proti tomu, aby se s jejich německými dětmi učili ti podivní imigranti... Vědí vůbec rodiče, že Einstein byl taky uprchlík?

Woher kommst du?

Torgelow.

Woher willst du?

Nach Amerika.

Ich heiße Paula, Virginia....

Ich bin aus Torgelow. Torgelow Torgelow -----(jeden přes druhého)

Odkud jsi?

Z torgelow.

Kde chceš žít?

V Torgelow.

A tak sní I malí uprchlíci o Berlíně a Hamburgu, kde by nebyli tolik na očích...I afgánská dívka Diva, co právě drží ramadám.

(s němčinou paralelně)

Diva: Jsem Diva, a jsem školačka –

Hamlet: Odkud?

Diva: Z Afganistánu.

Hamlet: Kde bydlíš?

Diva: V Německu.

Hamlet: V jakém městě?

(hudba)

V Torgelow.

Do které třídy?

Do páté.

Jak jsi stará?

Mám jedenáct.

Kolik je vás?

Čtyři. Mám dva bratry a žádnou sestru.

Co děláš o prázdninách?

Chci do Hamburgu.

A jinak chtěla by ses vrátit Afgánistánu?

Ne, zůstanu v Německu.

Tady?

Ne, v Hamburku.

Proč, máš tam kamarádku?

Ano.

A kam chce jít její Alenka v říši divů?

(paralelně s němčinou)

„Kdo jsi, Alenko?“

„Jsem kočka.“

„Odkud přicházíš?“

„Přišla jsem z „netuším“.“

„Jak se dostaneš domů?“

„Prostě tam poletím“.

„Kde jsi teď?“

„Jsem ve skříni“.

Na konci Alenka poletí domů...

Ale - Copak ale Alenka dokáže létat?

A copak lidé dokážou létat? Ti, co prchají spíš ne. Proč by jinak prchali? Jen jejich zprávy posílané v esemeskách to umí.

(hudba konec)

Nedávno se před bouřkou v provizorním táboře pro uprchlíky na maďarsko-srbské hranici v Rozske vznesl stan. Sám od sebe. V táboře zavládlo hrobové ticho a všichni mlčky zaklonili hlavy k nebesům. Je možné naději odhodit? Hodit do luftu?

A zase ti kluci v borůvčí, Lukas a Tom:

Lukas: Až budeš dospělý, budeš davit peníze chudým?

Tom: Jo.

Lukas: Kdybys měl docela normální dům v las vegas, například – točil bys tam film?

Tom: Ne.

Lukas: Určitě ne?

Tom: Ne.

Lukas: OK. Ty seš teda cool....Ale. Kdyby tvoje žena chtěla točit film, tak bys to s ní točil?

Tom: Jo. Pfu, těžká otázka. Ano, všechno bych udělal pro svou ženu.

Hudba

Lukas: Kdyby tvoje žena umřela, kdyby odešla a děti ti umřeli, co bys dělal?

Tom: Eh...no... Bydlel bych sám.

Lukas: Ale já myslím jako, nezavolał bys svou ženu zpátky?

Tom: Když by byla mrtvá?

Lukas: Ale né, že by byla mrtvá, to ty děti by byly mrtvé, žena by tě jenom vopustila. Tak co bys dělal?

Tom: Jo. Tak to bych ji zavolał zpátky. To jo.

Včely, les

Lukas: Jak dlouho už vlastně žiješ?

Tom: Dvanáct roků.

Lukas: Jaký hezký věk! Jak velkou máš nohu?

Tom: 42!

Lukas: Jaká meganoha!

Hudba Fugees...

Třetí den workshopu se v ranním světle u školy nečekaně objevuje Miroslav.

Tak to je on. Miroslav. Srbský chlapec, jehož rodiče nemusí nutně žít v Německu. Jeho rodiče jsou cikáni. Jezdí sem jen na zimu, vydělají peníze a v létě vrací do Srbska, do země, kde se Miroslav jednoho dne stane bubeníkem a řidičem autobusu.... no a? Není to svobodný život? Neobohatí cikánská krev tu německou?

Zvuky les, včely

Cestou z lesa jsme si povídali...O Miroslavovi říkal učitel, že bývá agresivní, a málo rozumí německy. Bodejť by nebyl, když nerozumí...Ano, rozumí málo, do školy totiž chodí jako na výlet, jeho život je výletem. Ale že by byl agresivní?

(paralelně v němčině)

Já a Antonio a můj bratr sem chodíme.

Kolik máš bratrů?

Dva.

Jaká je škola?

Nevím.

Co zpíváš?

Ze Srbska-

Srbsko je dobré, tady taky.

Klavír a bubny hrajú.

Miroslav zpívá

Miroslav je ve skutečnosti něžnost sama. Zvláště když na něho občas promluví ruský a nemučím ho němčinou. Později si půjčuje zvuk, mikrofon a začíná zpívat. Procítěně a od srdce, pak mě letmo pohladí po hlavě, dívám se mlčky na lesní mravence... kam prchají, mravenci?

Hudba fugees

Čtvrtý den jsme se školáci odjeli k moři, do zálivu Uckeründe.

Na autobusové zastávce s námi čekalo několik mlčenlivých imigrantů. Muž z Čechy se úklonem hlavy pozdravil s Hamletem. Muž ze Sýrie se kynutím ruky pozdravil s Vasimem. A Afričanka za jízdy položila svou hlavu na ramena slepého Afghánce...

hudba

Vystupujeme u pobřeží a školačka Antonia po cestě autobusem zvrací. A kdo u ní zůstává? Pět malých uprchlíků (muslimka, cikán, dva arméni a syřan). Nabízejí dívce vodu, pomoc, jsou s ní. Němečtí školáci volají "fuuuuj" a utíkají pryč. Pozor ale na nevyváženost, napadá mě zpětně a vzpomenu si, co si mezi sebou v nestřežený okamžik říkaly německé školačky:

"Voni se baví pořád jen s uprchlíky a s náma moc ne."

(Paralelně NĚMECKY) Sie sprechen nur mit dem auslander.

Konec hudby

Cestou k moři si skutečně povídám hlavně s arménským Hamletem:

Exterier cesta (paralelně německy):

Co chceš dělat jako dospělý, Hamlete?

Co chci dělat? V restauraci. Umím dobře vařit. Umím grilovat, saláty, umím všechno uvařit - bujony, špagety, brambory, hranolky, hodně, všechno.

Vaříš pro rodiče?

Jo, když byla maminka dva měsíce nemocná, vařil jsem.

Můžeš k nám přijít a pít kafe. Jo.

Ty už taky piješ kafe?

Ne. Ještě ne. nechutná mě. Jednou jsem si ale koupil z automatu, to mi CHUTNALO. Na nádraží v Hamburku.

KDE CHCEŠ žít, Hamlete ?

V HANNOVERU, TAM BYDLÍ MOJE TETA.

Má muže Němce?

Ne, taky je cizinec.

hudba

Hm... a jak je to s ostatními ze třídy, jsou přátelští?

Ne, říkají o mě blbý věci...učitel je dobrý, ale děti ne.

A ví ty děti, že seš kuchař?

Ne, to neví.

Konec hudby

PODÍVEJ, motýlek.

A jaký zvíře chceš být, Hamlete? Máš oblíbená zvíře?

Lev.

A z lidí máš strach?

Ne, proč?

Hudba -

U moře bylo na ostrém poledním slunci přes třicet stupňů. Školačka Diva drží ramadám, a je vyčerpaná. Ostatní jedí a pijí, jen nemocná Antonia leží ve stínu. Diva si bere mikrofon a jde točit zvuk moře. Usmívá se a moře hučí..... ...A Diva se usmívá; usmívá se do moře.

Moře (a hudba)

Dvě německé holky sedí v písku o kus dál a zpívají Alenčinu píseň a zpívají taky německou ukolíbavku. A moře pořád hučí... šumí a hučí.

Holky zpívají německou ukolíbavku

(paralelně německy, do ztracena, at je to jiné)

Nejsem Alenka. Jsem Virginie.

O čem sníš Virginie?

To je různé.

Když si dospělá musíš makat ...a nemáš srandu.

Jsou dospělý smutný?

Jasně, když muž opustí ženu, pak jo, to vím od mámy, zavře se do koupelny, do vany a řve...eeeheheheheeee, to je tak...

Co chcete v životě? Po škole?

Já bych chtěla po škole na prázdniny.

Já bych chtěla navštívit přítele, odstěhoval se, bolí to.

Chcete mít hodně dětí?

Ne.

Já ne, tak jedno...

Máte sourozence?

Jo, tři, dva

Sníte o tom...neviditelný být?

Jo.

Ne.

Co bys dělala jako neviditelná?

Kdybych byla neviditelná děsila bych ostatní lidi.

Přichází Miroslav. Rád by zpíval.

A zpívá. /v rodné řeči/

Přichází Vasim.

A zpívá. . . /v rodné řeči/

Přichází Schoschana.

A zpívá. . . /v rodné řeči/

Co je pro vás svoboda a štěstí? – ptám se holek v písku u moře.

Dělat co chceme, nakupovat, hrát si, neposlouchat rodiče, a neposlouchat udělej to a udělej to... to je svoboda -

A štěstí?

Mít kamarádku.

Když máš peníze.

Když máš děti a docela normální rodinu.

A pro tebe?

No, když máš docela normální rodinu, která za tebou stojí...to je taky štěstí.

To člověk může udělat, ne , v životě, někdy... a strach, z čeho máte strach?

Z pavouků a tmy.

A z cizích lidí?

A moře hučí... A šumí...

Konec hukotu moře

Vracíme se s posledními. A posledními jsou naši uprchlíci...

Hudba. Radar

(paralelně v němčině)

Kdyby v Sýrii byl znovu mír a v Německu válka, pak by Němci přišli do Sýrie. A neřekli bychom jim, vy cizinci, vy blbci nebo tak.

Ano, na Ukrajině taky.

My všichni jsme jedno, všichni jsme lidé, žádná zvířata, ale lidé. Všichni.

Ano.

Umím už tolik řečí...

Ale nemáme povolení -

Říkám Držím vám dámy. Chtěla jsem říct daumen, vidíš, taky jsem tady cizinkou. Proto si rozumíme....

hudba... do ztracena

Den pátý, poslední, borovicový les

Rap: leben ohne fantazie Leben ohne essen

Hudba radar

Wer bist du?

Wer bist du?

Wer bist du?

Housenka se zeptá Alenky: Kdo jsi? A Alenka odpoví: Alenka.

Vasim (německy paralelně)

A králík se zeptá Alenky: odkud jsi? A Alenka řekne: ze Země pomerančů.

Pak přijde kočka a zeptá se Alenky: kam chceš jít, Alenko, v životě?

A Alenka odpoví: chci zůstat napořád v Říši divů.

Nakonec spadne Alenka do skříně a po minutě je znovu na zemi.

Je znovu doma.

Bubny

Jsme na cestě. Někdo víc a někdo míň. Někdo je nomád a někdo pařez. Někdo musí utéct, protože je válka, jiný, protože má hlad a třetí, protože chce tancovat.

Diva ukolíbavka

Někdo je ale dítě.

A dítě je vždycky dítě, bosé a hladové dítě je pořád ještě dítě.

Všichni jsme přece uprchlíci.

Jen to někteří z nás ještě nevědí.

Hudba

On řekl mi, žes u ní byl a mluvil o mně s ním;

Ona mi velmi měla v zlé, že plavat neumím.

On vzkázal, že jsem odešel, (což, víme, pravda jest):

Půjdou-li věci takto dál, kterou se dáte z cest?

Du bist bestimmt...nicht unbedingt...

Určitě seš rád, že není válka.

Jo.

Ale kdyby byla třetí světová, co bys dělal?

Prostě bych se odstěhoval tam, kde válka není.

Ale kdyby byla všude?

Tak to fakt nevím.

Postavil by sis bunkr?

Jo, tam bych byl v bezpečí.

To není tak jistý.

-K-O-N-E-C

(Berlin, 3.10.2015)

Rozhlasový zvukový deník vzniklý na základě filmového workshopu (zadavatel: Akademie des Kunst Berlin)

s dětmi z Torgelowa.

